

„To jsou noviny pro lidi z Papuy. Nejsou pro bělochy“

Příběh Francise Edgara Williamse a jím založeného časopisu The Papuan Villager

doc. PhDr. MARTIN SOUKUP, Ph.D.
Ústav etnologie, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Celetná 20, Praha 1, 116 42; e-mail: martin.soukup@ff.cuni.cz

ABSTRAKT:
Předmětem studie je poskytnout výsledky rozboru činnosti a názorů Francise Edgara Williamse z doby jeho působení ve funkci vládního antropologa v období 1928 až 1943. Zvláštní pozornost je věnována časopisu The Papuan Villager (Papuánský vesničan), který tento antropolog založil a řídil po celou dobu svého působení v koloniálním aparátu. Autor obhajuje tezi, že Williamsovy názory na kulturní změnu, jak je vyjádřil v eseji Prolínání kultur, jsou v základní podobně obsaženy již v prvním ročníku Papuánského vesničana.

ABSTRACT:
The objective of the study is to provide results of an analysis of Francis Edgar Williams's activities and views as a government anthropologist in Papua during the period of 1928-1943. A special attention is devoted to the journal of Papuan Villager. F.A.Williams was the journal's founder and editor in chief for all his career in the Papuan services. The author argues that Williams's opinions on cultural changes, as are expressed in an essay The Blending of Cultures, are already contained in a basic form in the first volume of the Papuan Villager.

ÚVOD
V předložené studii se věnuji rozboru prvního ročníku časopisu The Papuan Villager (Papuánský vesničan), který editorsky připravoval Francis Edgar Williams (1893-1943). Ten patřil k nejvýznamnějším sociálním antropologům, kteří spojili v první polovině 20. století svůj profesní život s koloniální správou teritoria Papua. Měl úzké vazby na klíčové představitele tehdejší britské sociální antropologie, patřil k představitelům funkcionalismu, k němuž však současně v pozdějších letech své kariéry zaujal rezervovaný postoj a ke konci profesní dráhy dokonce vyjádřil jeho tvrdou kritiku.

Ve studii předkládám tezi, že první ročník časopisu anticipuje Williamsovy názory, jež později vykrytalizovaly v esejích The Blending of Cultures (Prolínání kultur, 1935) a Creed of Government Anthropologist (Krédo vládního antropologa, 1939), v nichž podrobně argumentuje ve prospěch svého pojetí řízeného kulturního kontaktu za účelem reformy nativních kultur v teritoriích Papua a Nová Guinea (Williams 1951, 1977b).

Časopisu The Papuan Villager, jenž tento antropolog založil pro účely „osvěty“ a „civilizování“ nativního obyvatelstva, se dosud věnovalo jen několik autorů (viz např. Inglis 1975; Young & Clark 2001). Až na výjimku (Nelson 1968) se dosud neobjevila studie, která by se systematicky věnovala rozboru obsahu a poslání časopisu.

Cílem této studie je prezentovat výsledky analýzy obsahu prvního ročníku uvedeného časopisu, v němž lze rozkrýt postoje koloniálních úředníků k nativnímu

obyvatelstvu a sledovat jejich partikulární cíle. Časopis koresponduje s odbornými názory editora, jenž jako vládní antropolog měl přispívat k řešení praktických problémů správy teritoria Papua a jeho nativního obyvatelstva.

Řada autorů se již věnovala rozboru sepětí kolonialismu a antropologie (viz např. Asad 1973; Gellner 1995; Stocking 1991), k dispozici jsou rovněž analýzy organizace a činnosti koloniálního aparátu, který se rozvinul za účelem australské správy Papuy a Nové Guineje (Gray 2007; Nelson 1982; Sinclair 1988). Periodikum Papuánský vesničan je konkrétní ukázkou spojení antropologie s kolonialismem.

ANTROPOLOG FRANCIS EDGAR WILLIAMS

Životu a dílu australského antropologa Francise Edgara Williamse se dosud věnovala spíše okrajová pozornost. Nejúplnější informace shromáždili a publikovali Michael Young a Julia Clarková (2001), kteří ve výpravné publikaci prezentují fotografické dílo tohoto antropologa a uvádějí jej do širšího kontextu Williamsova antropologického působení v teritoriu Papua. Další informace lze též získat z publikovaného nekrologu (Elkin 1943) a úvodní studie Erika Schwimmera (1977), jenž k novému vydání uspořádal stěžejní Williamsovy odborné práce.

Williams se nejdříve zapsal na univerzitu v Adelaide, kde absolvoval klasická studia. V pokračování univerzitního studia mu zabránila první světová válka, která jej po narukování odvedla na Blízký Východ a do Francie. Po skončení války se zapsal ke studiu antropologie

na Oxfordu. Úspěšně jej završil v roce 1921, na konci téhož roku jej jmenovali asistentem vládního antropologa. Na začátku roku 1922 se tedy přes Adelaide vypravil do Port Moresby, aby nastoupil do služby (viz National Archives of Australia 1922).

Vládním antropologem se stal v roce 1928. Hned na začátku následujícího roku začal vydávat Papuánského vesničana, který vycházel až do roku 1942. Další systematické vzdělání v antropologii nepodstoupil, nicméně získal Rockefellerovo stipendium, jenž mu umožnilo absolvovat studijní pobyt v Londýně (Williams 1977a). Vyšší akademické tituly mu přinesly jeho publikované práce, které ocenili kolegové v Austrálii a Velké Británii.

Uznání si zasloužil především za knihy The Vailala Madness (Vailalské šílenství, 1923), Orokaiva Magic (Orokaivská magie, 1928), Orokaiva Society (Orokaivská společnost, 1930), za kterou mu byl přiznán titul MA., Papuans of the Trans-Fly (Papuánci z oblasti Trans-Fly, 1936), jež byla oceněna titulem BSc., Drama of Orokelo (1940), jež mu přinesla DSc., a nakonec Natives of Lake Kutubu (Domorodci od jezera Kutubu, 1941).³⁾ Značnou pozornost vyvolal rovněž bohatý fotografický materiál, který během dvaceti let v koloniální službě pořídil (Clark & Young 2001).

Druhá světová válka přerušila jeho službu v koloniálním aparátu. Veterána první světové války nejdříve pověřili zajištěním protiletectvých opatření v Port Moresby, následně působil ve vojenské rozvědce v Brisbane, kde se jeho úkolem stala příprava materiálů a manuálů. Například zpracoval s pomocí majora Grovese průvodce You and the Native (Vy a domorodec, 1943), jenž se od března 1943 distribuoval mezi vojáky, jimž měl usnadnit kooperaci s domorodci (Allied Geographical Section, 1943). Na začátku roku 1943 jej v hodnosti kapitána převedli jako styčného důstojníka na Novou Guineu. Podle oficiálních záznamů tragicky zahynul 12. května 1943 při letecké katastrofě, když cestoval leta-

a dobrý vhled. Kupříkladu Erik Schwimmer, jenž stejně jako Williams uskutečnil výzkum u skupiny Orokaiva, vysoce ocenil podrobnost a exaktnost Williamsových etnografií (srov. Schwimmer 1977). Ve Williamsových textech převažuje popisnost nad vysvětlením, jejich teoretický vliv na dobové antropologické myšlení zůstával nevýrazný. Georg Stocking (1995: 391) tvrdil, že je to obecně osud děl vládních antropologů, protože zaujímalí marginální postavení v akademické obci. Na aktuální teoretické otázky své doby reagovali s jistým časovým zpožděním, stávali se spíše příjemci teorií, jež aplikovali na jimi samotnými získaná etnografická data, než aby sami nějaké generovali. Pokud již předkládali nějaká teoretická zobecnění, činili tak z lokalit vzdálených od intelektuálních center a z nijak zvlášť oceňovaných pozic.

Williamsovo postavení v akademických kruzích zůstávalo po celou dobu jeho profesní dráhy rozporuplné. Sřetávali se v něm různé jeho profesní zájmy, pracovní povinnosti, teoretické názory a úzké napojení na ty reprezentanty britské sociální antropologie, kteří již nezastávali klíčové pozice a postavení v oboru. Williams toužil provádět terénní výzkumy a přinášet antropologicky spolehlivé poznatky. Jako vládní antropolog k tomu měl ideální podmínky. Z dvaceti let, jež strávil v aktivní službě, prožil kumulativně deset let v terénu. Disponoval tedy takovými terénními zkušenostmi, jimž v jeho době disponoval jen málokdo.

Jeho prvořadým úkolem se však stalo přispívat k dobré správě teritoria Papua. Jeho nadřízený John Plunkett Murray (1861-1940) tuto rozpolcenost vystihl přesně, když napsal, že úkolem vládního antropologa je dávat doporučení v otázkách správy kolonie, a tím přispívat k naplnění úkolu zavést novou „civilizaci“. Zároveň získává rozsáhlý etnografický materiál s cílem věnovat se antropologii jako vědě (cit. Young & Clark 2001: 23-24).

Williams získal rozsáhlý etnografický materiál, pro nějž bychom co do rozsahu jen těžko našli srovnání.

dlem do severního teritoria. Za špatného počasí se letadlo s posádkou zřítilo v pohoří Owen Stanley. Nehodu nikdo z šesti pasažérů nepřežil, jeho jméno se připomíná na jedenáctém panelu válečného památníku Boman na Port Moresby.

Antropologové oceňují Williamsovy odborné práce, jež vznikly na základě jeho bohatých terénních zkušeností nabytých při výkonu povolání v koloniálním aparátu. Během působení na Nové Guineji úzce spolupracoval s koloniálními úředníky, kteří organizovali a realizovali patroly do vnitrozemí ostrova (srov. Sinclair, 1988). Díky tomu se mu dařilo navštívit mnoho jinak těžko dostupných míst ostrova a realizovat tam terénní výzkumy. Bohatě využil příležitosti, které se mu dostalo, a získal rozsáhlý etnografický materiál, pro nějž bychom co do rozsahu jen těžko našli srovnání. Výsledky jeho činnosti se dnes oceňují, protože probrýchlou akulturaci díky intenzivnímu kontaktu s Evropany. Právě díky jeho enormní snaze popsat místní kultury dnes disponujeme unikátním záznamem stavu mnoha novoguinejských kultur, než došlo k jeho rychlé změně (Schieffelin & Crintenden 1991: 17). Přestože mnohdy musel uskutečnit terénní výzkumy ve velmi krátkém čase, odborníci uznávají přesnost jeho popisu

Z hlediska správních úkolů stanovených Murrayem Williams naplnoval Malinowského ideál „praktické antropologie“, kterou prosazoval od konce dvacátých let (Malinowski 1929). Existence vládního antropologa nebyla ve dvacátých letech zdaleka normou, jak dokládá marná snaha Radcliffe-Browna vytvořit v Severním teritoriu takovou pozici. Ve srovnání s tím byla teritoria Papua a Nová Guinea dále, neboť zde takové pozice nejen existovaly, ale rovněž koloniální úředníci podstupovali vzdělávání v antropologii (srov. Soukup 2013).

Postoje předních britských antropologů k Williamsovi se zkomplikovaly, když se začal zřetelně projevat jeho odklon od čistého funkcionalismu, jenž navíc později podrobil ostré kritice. Ještě v roce 1923 vyjádřil Williams přesvědčení, že kultura je integrovaný funkční celek, kdy odstranění jednoho kulturního prvku může vést k selhání kultury. Opíral se tehdy o předpoklad vzájemné funkční závislosti kulturních prvků v „primitivní společnosti“. Williams to přirovnal k hodinám, které rovněž přestanou jít, když se z nich vyjme byť malé ozubené kolečko (Williams 1923: 64). Později svůj názor přehodnotil, když došel k závěru o omezené míře integrovanosti kultury. Young a Clarková (2001) jsou toho názoru, že odklon od čistého funkcionalismu způsobila zkušenost opakovaných návratů Willi-

¹⁾ Tato monografie vyšla nejdříve na pokračování v časopise Oceania.

²⁾ Williams označil Fortuneho za „trochu šíleného“ antropologa, který je zbrklý a neuvážený a říká cokoli, co mu přijde na mysl (cit Gray 2007: 87, 90).

³⁾ Williams označil Fortuneho za „trochu šíleného“ antropologa, který je zbrklý a neuvážený a říká cokoli, co mu přijde na mysl (cit Gray 2007: 87, 90).

⁴⁾ Williamsova formální definice společnosti a její kultury zní: kultura je více či méně uspořádaný systém institucí, věr a názorů sdílených členy společnosti (Williams 1951: 31).

⁵⁾ Terminologie se lehce odlišovala pro Papuu a Novou Guineu, ale systém byl na obou územích podobný. Na území označované Nová Guinea (někdejší Německá Nová Guinea) se užívalo označení okresní úředník, asistent oblastního úředníka, oblastní úředník (viz Nelson 1982).

⁶⁾ Mimochodem vydávání Papuánského vesničana se finančně krylo z daní vybraných od domorodců. Rovněž byl z těchto daní placen samotný vládní antropolog.

► amse do vybraných kultur. Mohl je sledovat v průběhu mnoha let, a tak na vlastní oči pozorovat probíhající kulturní změny. Ve srovnání s ním jeho kolegové disponovali jen časově omezenými terénními zkušenostmi, což je namnoze vedlo k chápání nativních kultur jako nacházejících se „mimo čas“ (diskuze viz Fabian 1983; Wolf 1990). Oproti nim setrval Williams v terénu de facto nepřetržitě. Sledoval probíhající kulturní změny a uvědomoval si jistou míru vnitřní disharmonie papuánských kultur, kterých ve srovnání s kolegy studoval hned několik.

Dlouhodobá zkušenost mu dovolila formulovat kritiku funkcionalismu, kterou otevřeně vyjádřil ve zmiňovaném eseji *Prolinání kultur*. Později s ještě větší razancí zopakoval atak na funkcionalismus, když vystoupil na konferenci Australské a novozélandské společnosti pro pokrok vědy. V přednášce *Krédo vládního antropologa* neváhal přirovnat kulturu k haldě smetí (heap of rubbish) v koutě dvorku (Williams 1977b: 404) a označit funkcionalistický předpoklad integrovanosti kultury za pomýlený. Young a Clarková (2001: 51–52) píšou přímo o Williamsově herezi, která kulminovala ke konci třicátých let. Je celkem možné, že Williamsovi se díky jeho odpadlictví, jehož kořeny lze najít již na počátku třicátých let, nedostalo od kolegů v Británii podpory, když se v roce 1933 uvolnilo místo vedoucího katedry antropologie v Sydney. Malinowski, jenž měl na akademické dění v Sydney značný vliv, jeho kandidaturu nepodpořil s odůvodněním, že u něj postrádá pedagogické a akademické zkušenosti (viz tamtéž).⁹

PROLINÁNÍ KULTUR

Williams získal stipendium Rockefellerovy nadace, které mu umožnilo studovat v Evropě. Roky 1933–1934 strávil na London School of Economics, kde se plně obeznámil s postuláty funkcionalismu a absorboval je. Navštěvoval proslulý Malinowského semináře, jež se vyznačovaly živým stylem a tvrdou oponenturou prezentovaných výsledků výzkumů. Zde měl Williams příležitost setkávat se s nastupující generací sociálních antropologů, která vyrůstala pod Malinowského „despotickou avšak plodnou tyranii“ (Barth 2004: 27). Studijní zkušenost u Malinowského měla nepochybně katalyzující účinek, bohatý empirický materiál mohl Williams lépe teoreticky ukotvit a současně testovat postuláty funkcionalismu ve světle vlastních etnografických dat nabytých při terénních výzkumech v teritoriu Papua. Během londýnského pobytu rozvinul a pracoval své názory na kulturní kontakt, jimž dal výraz ve zmiňovaném textu *Prolinání kultur*, jenž nese příznačný podtitul *Esej o cílech vzdělávání domorodců*. Kulturní změnu v teritoriu Papua považoval za nejen nevyhnutelnou, ale přímo za žádoucí (Williams 1951: 1).

Pokud se má vůbec kdy dosáhnout cíle pozdvižení domorodců k „vyšší civilizaci“, jak to proklamoval Murray (1912), musejí se jim dostat prostředků, jak se na ní dostat. Za hlavní prostředek správy teritoria a jeho nativního obyvatelstva Williams pokládal vzdělávání domorodců, v čemž se názorově rozcházel s Murrayem. Oba představitelé správy naopak shodně chovali paternalistické postoje k domorodcům a jejich kulturám. Evropany Williams považoval za mistry, domorodce za žáky. Odmítal však prostou westernizaci nativních kultur Papuy, protože by nakonec způsobila jejich nežádoucí zánik (srov. Williams 1951).

Williams se domníval, že lze provést řízené prolínání kultur, kdy na straně nativních kultur dojde k jejich obohacení, odstranění nežádoucích kulturních prvků a posílení těch, jež pokládal za cenné a hodné obdi-

vu. Právě těmi mohou domorodci obohatit Evropany. Z hlediska dnešní antropologické teorie se tedy jedná o řízenou akulturaci. Sestávala ze vzdělávání ve třech směrech:

(1) úkol zachovat (task of maintenance) znamená podporovat to, co se jeví jako dobré a funkční z hlediska předpokládaného výsledku plánovaného prolínání kultur;

(2) úkol očistění (task of expurgation) povede k odstranění těch kulturních prvků, které se jeví nežádoucí z hlediska zamýšleného výsledku, protože by brzdily jeho fungování;

(3) úkol rozšíření (task of expansion) spočívá v pozitivním rozšíření nativních kultur o kulturní prvky evropského původu, jež po svém integrování posílí domorodé kultury a přispějí k jejich pozvednutí na novou úroveň (viz Williams 1951: 7).

První ročník časopisu *Papuánský vesničán*, jak ještě doložím, prakticky naplňuje tyto ideje plných šest let před zveřejněním *Prolinání kultur* a několik let před Williamsovým studijním pobytem v Londýně.

Prolinání kultur vedle programu „praktické antropologie“ představuje jednu z prvních kritik funkcionalismu. Vedle Williamse vyjádřili pochybnosti o funkcionalismu také částečně Reo Fortune (1903–1979) a hlavně Gregory Bateson (1904–1980); oba vyjádřili podobné výhrady jako Williams (srov. Bateson 1936; Fortune 1935). Dlužno podotknout, že mezi Williamsem a Fortunem se nerozvinuly vzájemné sympatie, protože Fortune kritizoval vládní zásahy do nativních kultur za účelem jejich „civilizování“. Fortune tudíž zpochybnil proklamativní cíl správy teritoria, jak jej formuloval Murray, a jeho naplňování uskutečňované s Williamsovým nasazením a podporou (podrobnosti viz Gray 2007: 84–85).¹⁰

Williamsovy vlastní výhrady vůči funkcionalismu se týkají pojetí kultury jako integrovaného a vysoce organizovaného celku, u něž hrozí kolaps, pokud dojde k narušení jeho některé části. Williamsovy bohaté terénní zkušenosti jej poučily, že některé kulturní prvky zanikají, aniž by se kultura zhroutila, že kulturní prvky lze bez větších potíží nahradit jinými řízenou substitucí. Připouštěl, že některé kulturní prvky jsou nepo- chybne významné pro chod a zachování kultury jako celku, ale nutně to neplatí o všech. Podrobil tím kritice postulát funkcionalismu, že každý kulturní prvek plní pozitivní a nenahraditelnou funkci pro celek (viz Malinowski 1944). Williams pokládal kulturu za jen částečně organizovanou a semi-integrovanou. Pokládal ji za „dílo lidských myslí a bylo sestaveno podivně nahodilým způsobem“ (Williams 1951: 15).¹¹

V roce 1939 zostrčil svou kritiku funkcionalismu v příspěvku *Krédo vládního antropologa*, v němž předložil tvrzení, že kultura je vždy do jisté míry „pel mel“ a „ubohá změt“ (Williams 1977b: 405), některé části kultury podle něj nelze pokládat za více než „kulturní haraburdí“ bez jakékoli hodnoty a významu. Pro ne- potřebné, nefunkční kulturní harampádí zavedl pojem „tooglies“. Funkcionalistický postulát kultury jako integrovaného celku považoval za překonaný (Williams 1977b).

Z tohoto hlediska se Williams jeví jako zcela moderní autor, srovnatelné myšlenky formuloval například až mnohem později Anthony Wallace (1961; 2009). Young a Clarková (2001: 43) dokonce tvrdí, že v mnoha ohledech předběhl svou dobu, když rozvíjel témata, jež se začala později těšit zájmu antropologů. Mezi jinými se jedná o etnosémantiku či antropologii emocí, Schwimmer jej dokonce pokládá za intuitivního struktura-

listu (Schwimmer 1977: 12). Z odlehleho teritoria jeho hlas nezněl příliš výrazně. Jelikož nikdy nezískal post na akademické půdě, nevychoval ani žádné své pokračovatele. Pozice vládního antropologa a bohaté terénní zkušenosti mu sice umožnily na datech z první ruky rozvíjet uvedená teoretická témata a zdravě podrobovat kritice tehdy dominantní paradigma funkcionalismu, ale současně utužovala jeho etnocentrické názory a postoje.

WILLIAMS A DOMORODCI

Williams sdílel dobovou představu o nižším postavení nativního obyvatelstva Nové Guineje ve srovnání s Evropany. Jasně to dokládají slova úvodní kapitoly díla *Papuans of the Trans-Fly* (Papuánci z oblasti Trans-Fly, 1936), ve které popsal předmět a cíl knihy. Uvedl, že smyslem díla je vyličit způsob života „primitivní společnosti“, jejíž příslušníci žijí v „ubohých podmínkách“ (Williams 1936: 12).

Paternalistický přístup k domorodcům, jímž se vyznačovala koncepce správy teritoria Papua, kterou zavedl a praktikoval Murray, rezonoval s Williamsovými názory. Promítly se rovněž do koncepce a rétoriky časopisu *Papuánský vesničán*.

Organizaci a činnost australského koloniálního aparátu, jenž kontroloval Papuu (jihovýchodní část ostrova), řídil od roku 1908 John Hubert Plunkett Murray, kdy se stal viceguvernérem. Silně podporoval antropologicky orientované vzdělávání a proškolení úředníků, asistentů rezidentních soudců a rezidentních soudců působících v kolonii.¹² Prosa- dil nerepresivní styl správy, užití palných zbraní vůči domorodcům se koloniálními úředníky povolovalo jen výjimečně, de facto až v okamžiku, kdy je domorodci prokazatelně ohrožovali na životě. Vytrvale se snažil zabránit zneužívání místního obyvatelstva podnikavci, spekulanty, plantážníky, zlatokopy a expaty, za což si mezi nimi vysloužil značnou kritiku a nepopularitu. Na straně druhé usiloval o pozdvižení domorodců k „vyšší civilizaci“ (Murray 1912). Tento poněkud ambivalentní postoj k místním obyvatelům se promítal do řady jeho názorů a rozhodnutí. Chtěl tedy, aby jeho podřízení měli pochopení pro místní obyvatele, ale zároveň třeba prosazoval vymýcení kouzelnictví ze života Novoguinejců (srov. Gray 2007).

Neméně ambivalentní se stal jeho postoj k antropologii. Navázal úzkou spolupráci s představiteli britské sociální antropologie, jako byli Haddon či Seligman, a dobře se orientoval v teoretických koncepcích klasického evolucionismu. O zřízení funkce vládního antropologa Murray usiloval od roku 1916 (Young & Clark 2001: 7) a o jejím obsazení se radil s Alfredem Cortem Haddonem. Ten mu doporučil Ernsta Chinneryho, Murray však místo něj jmenoval Waltera Mershe Stronga (1873–1946), ve funkci jej vystřídal právě Williams v roce 1928. Nakonec pozici vládních antropologů zaujímali jak Chinnery, jenž sloužil na Nové Guineji, tak Williams, jenž se staral o oblast Papuy (Stocking 1995).

Je evidentní, že Chinnery pomáhal četným antropologům vyhledat vhodné místo výzkumu, asistoval jim při přesunech do a z terénu a udržoval s nimi kontakt (Stocking 1982). Naopak Williams se snažil udržet si monopol na realizaci vlastních výzkumů ve vybraných lokalitách v jemu svěřeném území (Stocking 1995). Zřetelně se to ukazuje na antropologických výzkumech, jež proběhly od jeho jmenování do roku 1940. V severním teritoriu Nová Guinea Chinnery jako vládní antropolog (1924–1932) podpořil a organizačně zajistil výzkumy antropologů a antropoložek, jako byl Gregory

Bateson, Beatrice Blackwoodová, Reo Fortune, Charles Groves, Ian Hogbin, Margaret Meadová, Hortense Powdermakerová či John Alexander Todd, jak lze soudit z poděkování, jež vyslovili v publikovaných monografiích nebo jinde (Stocking 1982).

Naopak v teritoriu Papua taková plejáda prominentních antropologů ve třicátých letech nepůsobila. Elkin v přehledu výzkumů za období 1927–1937 zdůvodnil nízkou účast antropologů v teritoriu Papua tím, že tam již dříve působili významní antropologové, kteří nashromáždili bohatá etnografická data, proto přítomnost více antropologů nebyla urgentní (Elkin 1938: 314). Povolení k realizaci terénního výzkumu dostali v době působení Williamse ve funkci toliko tři antropologové (srov. Gray 2007: 45). Reo Fortune působil na ostrově Tewara a později poměrně krátce ve Východní Vysočině. Géza Roheim strávil devět měsíců roku 1930 výzkumem na ostrově Normanby (Duau), o jehož výsledcích referoval v řadě studií. Švýcarský antropolog Paul Wirz v roce 1930 podrobil výzkumu skupinu Gogodara (Gogodala). Mezi světovými válkami, kromě uvedených třech antropologů, uskutečňoval výzkumy v teritoriu Papua výzkumy již jen Williams.

Zpočátku působil především v pobřežních oblastech, v průběhu třicátých let Williams prováděl výzkumy rovněž v horském vnitrozemí. Tehdy došlo k objevu hustě obydlené Vysočiny, v níž žili lidé, kteří nikdy nespátřili „bělocha“ (bližší Soukup 2013b). Z pozice vládního antropologa se připojoval k patrolám, a tak se mu dařilo zastihnout lokální komunity v prvkontaktní situaci. Williams evidentně toužil být prvním antropologem, jenž provede v nově kontaktovaných kulturách terénní výzkumy (Hays 1992: 7). Proto jako první antropolog uskutečnil terénní výzkum v Jižní Vysočině, kde v okolí jezera Kutubu pobýval v průběhu půl roku. Pro koloniální úředníky Ivana Championa (1904–1989) a Charlese Thomase Adamsona (1901–1978) představovala tehdy jeho přítomnost jistou zátěž a komplikaci (Sinclair 1988: 255), nicméně dostalo se mu od nich plné podpory, díky níž provedl podrobnou studii komunity na řece Mubi (viz Williams 1939; 1941).

Nejednalo se nicméně o zcela prvkontaktní situaci, protože o pět let dříve oblastmi kolem jezera Kutubu putovala pod vedením Jacka Gordona Hidesa (1906–1938) patrola, která Jižní Vysočinu poprvé navštívila (Hides 1936), a domorodci si na ní velmi dobře pamatovali (Sinclair 1988: 257). Nicméně v té době žádný jiný antropolog neměl takovou příležitost studovat nějakou novoguinejskou skupinu záhy po jejím prvním kontaktu. Přestože Williams prováděl četné terénní výzkumy, jeho působení v lokálních komunitách se vázalo na činnost a posílání koloniální správy. Jeho postoje a názory na domorodé kultury proto do značné míry rezonovaly s jejími idejemi. Williams svými výzkumy jednoznačně napomáhal koloniálnímu aparátu porozumět nativním kulturám za účelem jejich správy a provádění řízených sociokulturních změn.

PŘEHLED HLAVNÍCH VÝZKUMŮ

F. E. WILLIAMSE

lokality / kultura	období	Výstup
Vailala	1922–1925	1923
Orokaiva	1923–1925	1928, 1930
Keraki	1926–1932	1936
Elema	1923–1937	1940
Foi	1938–1939	1941
Keveri	1940	1944

Williams sdílel dobovou představu o nižším postavení nativního obyvatelstva Nové Guineje ve srovnání s Evropany.

Fotografie zachycující užívání evropských oděvních doplňků (Zdroj: Young & Clark 2001: 156)

► Postoje Murrayho a Williamse k domorodým otázkám se nicméně zcela neshodovaly, jak dokládají například názory, jež Murray vyjádřil v Memorandu viceguvernera k vládnímu antropologovi, které bylo předřazeno antropologické zprávě Vailalské šilenství (Williams 1923). V souladu se svým přesvědčením, že vyměněný kulturní prvek se musí nahradit novým, Murray doporučoval křesťanství jako vhodnou „substituci“. Williams se naopak domníval, že zrovna křesťanství se nemůže stát vhodnou „náhražkou“ za ztracené zvyky a obyčeje. Williams vyjádřil přesvědčení, že je zde potřeba „méně Krista a více kríketu“ (Williams 1933: 49). Murray pouze konstatoval, že se vládní antropolog v této záležitosti svými názory odchyluje nejen od přístupu svého nadřízeného, ale také od přesvědčení tehdejší antropologické autority Williama Halse Riversa (1864–1992). Ten se vyjádřil v tom smyslu, že křesťanství představuje pro obyvatele Melanésie jedinou možnost, jak dosáhnout pokroku a životního a materiálního zabezpečení, protože řízená změna jednotlivých kultur, která by jejich příslušníkům umožnila pouze modifikovat jejich zvyky a způsob života tak, aby odpovídal novým podmínkám, je v praxi nereálná (Rivers 1922: 110–111).

Murray se k Riversovu názoru přiklonil a pouze vyjádřil lítost nad zánikem tradičních kultur Nové Guineje, současně však neviděl jediný důvod, proč by se měla podporovat celistvost nativních kultur Nové Guineje a jejich intaktnost (Murray 1923).

Murrayho přesvědčení o nutnosti pozdvihnout domorodce k vyšší civilizaci zůstává v souladu s postuláty klasického evolucionismu, jehož představitelé vyložili evoluci společnosti a kultury jako pokrok. Nelze se proto divit, že Murray se stavěl nepřátelsky k Malinowskému a Fortunemu, kteří rozvíjeli funkcionalistický výklad společnosti a kultury (srov. Gray 1999; 2007: 84–85; podrobnosti viz též Stocking 1995: 347–348). Z hlediska cílů, jež Murray postavil před lidi v koloniální službě, se jednalo o jejich vážné zpochybnění, když funkcionalismus pokládal každý kulturní prvek za nenahraditelný z hlediska fungování kultury jako celku. Oproti tomu klasický evolucionismus nabízel dobrou intelektuální oporu pro „civilizování“ místního obyvatelstva, a to koncepcí přežitku zavedenou Tylorem (srov. 1871: 16, 63–65), nefunkčního kulturního prvku, jež se jako fosilie zachoval z překonaných evolučních stadií (viz též Hodgen 1931; Stocking 1995). Proto Murray chápal studii Camilly Wedgwoodové (Stocking 1995: 349), která vyšla v první čísle časopisu Oceania, jako čistou provokaci. Obhajovala v ní totiž domorodé války jako nezbytné pro zachování vitality nativních kultur (Wedgwood 1930a), hned v následujícím čísle publikovala stať, v níž se jednoznačně klonila k funkcionalismu a hájila názor o smysluplnosti každého kulturního prvku v rámci kultury jako integrovaného systému (Wedgwood 1930b).

Z publikovaných textů v Papuánském vesničanovi je evidentní, že rovněž Williams zastával názor o nezbytnosti vymýtit některé domorodé praktiky: kupříkladu válčení či magie. Z povahy zveřejněných textů a doprovodného obrazového materiálu plyne, že stavěl na rasové segregaci, již se život v kolonii vyznačoval (viz Inglis 1975), a dokonce ji z podstaty posiloval, když se cílem časopisu stalo být čten domorodci a šíření mezi nimi. Hank Nelson v krátké přehledové studii (1968), kterou periodiku věnoval, nechává stranou tyto rasistické názory a postoje, které leží v poslání periodika a promítají se do jeho obsahu.

Na to poukázali jiní autoři (Clark & Young 2001), dlužný však dodat, že časopis byl jen jedním z mnoha pro-

jevů rasismu v tehdejší teritoriu Papua. Hank Nelson ve výše citované studii pozitivně hodnotí, že texty a obrazový doprovod v Papuánském vesničanovi jsou jmenovité, velmi často se zde neobjevují pouze nějaké Papuánci, ale konkrétní místní obyvatelé pod svými vlastními jmény. Celkově Nelson hodnotí Papuánského vesničana jako projekt, který pomohl shromáždit ohromné množství místních legend, mýtů a událostí, které domorodci posílali do redakce, aby je otiskla v některém vydání. Stejný autor si tak jako jiní všimá rozporných postojů vládního antropologa k místním obyvatelům a jejich zvykům a tradicím. Některé, jak ještě budu demonstrovat, by rád vymýtil, jiné naopak podporuje a rád by je zachoval. Z hlediska dnešních standardů by Williamsovy názory na místní obyvatele a jejich kulturu neobstály, ale v tehdejší době jednoznačně patřily k těm liberálním.

PRVNÍ ROČNÍK THE PAPUAN VILLAGER

První strana Papuánského vesničana (reprofoto, © Martin Soukup).

A Papuan Newspaper:
 Vol. 1, No. 1. Port Moresby, Friday, 15th February, 1928. Price: 5d.
 The first page of the newspaper contains several columns of text, including a notice about a meeting, a notice about a school, and a notice about a church. The text is written in a simple, clear font and is arranged in a structured layout. The title 'THE PAPUAN VILLAGER' is prominently displayed at the top of the page.

O založení periodika Williams usiloval nejméně již rok předem. Na setkání Australské a novozélandské společnosti pro pokrok vědy v roce 1928 vyjádřil přesvědčení o vhodnosti vydávat pro domorodce časopis, jehož posláním se mělo stát podpořit zvýšení znalosti angličtiny u nativního obyvatelstva a gramotnosti vůbec (srov. Williams 1928). Smysluplnost založení periodika podpořil rovněž Murray, jenž sice nepříkladal vzdělávání domorodců takový význam jako Williams, ale časopis chápal jako podporu dosažení cíle „civilizovat“ nativní obyvatelstvo.

První číslo Papuánského vesničana vyšlo 15. února 1929. V prvním odstavci úvodníku sepsaném Williams se čtenář dozví: „Toto jsou noviny pro lidi Papuy. Nejsou pro bělochy (mají vlastní noviny). Je pro snědé lidi a řekne vám o věcech, která se týkají vás. Nazývá se Papuánský vesničan, protože vypráví o Papuáncích a o tom, co dělají ve svých vesnicích“ (The Papuan Villager 1929: 1). Charakteristickým rysem časopisu je jeho velmi jednoduchý jazyk, což mělo usnadnit četbu tiskoviny nativním obyvatelstvem. Hned první číslo apeluje, aby si Papuánci osvojovali angličtinu, protože „bílí lidé“ se nemožou naučit všechny jazyky, jimiž se na ostrově mluví. Editor chtěl, aby výtisky časopisu mezi místními lidmi kolovaly, čímž chtěl přirozeně zvýšit jeho osvětovou sílu a dopad. Proto v úvodním textu upozorňuje čtenáře, že časopis je vytištěn na velmi odolném papíře, který není vhodný ke kouření. Místní obyvatelé si totiž balili cigare-

V každém čísle dostaly prostor etnografické fotografie, jejichž zaměření do značné míry koresponduje s hlavním tématem čísla.

ty do novinového papíru, což je zvyk, který se udržuje dodnes.

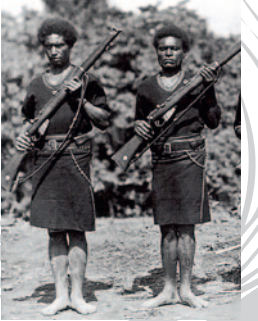
Každé číslo vycházelo v rozsahu osmi stran a obsahovalo čtyři pravidelné rubriky. Každé číslo se skládalo z úvodního osvětového textu (zpravidla na stranách 1 až 3), jehož posláním bylo vyložit zvolené téma nativnímu obyvatelstvu. Dále obsahuje fotografickou přílohu (str. 4 a 5), články od nativních příspěvatelů (zpravidla na straně 7). Na poslední straně se objevují reklamy a krátké informace o dění v teritoriu či rozmanitá sdělení. Ve čtvrtém čísle editor uvedl, že Papuánského vesničana již odebírá více než sto subskriptentů. V pátém čísle Williams napsal, že si časopis předplatilo již 131 papuánských odběratelů a zveřejnil konkrétní okrsky s uvedením počtu tamějších odběratelů. Časopis se zdarma posílal do místních škol, významnou část předplatitelů však tvořili Evropané. Náklad časopisu postupně rostl, nakonec se vydával až v počtu jeden tisíc výtisků. Nicméně Williams očekával dosažení významnějšího úspěchu, přestože počet subskriptentů rostl, nejvíce o něj sami domorodci přilíhly velký zájem. Kupovali jej hlavně Evropané ve městě a misijní stanice (srov. Nelson 1968: 81). Rovněž se mu nedařilo získat více příspěvatelů z řad domorodců, většinu textů psali učitelé z misii a úředníci správního aparátu (Young & Clark 2001: 21). Ze souhrnu (viz tabulka č. 2) je patrné, že převážná část textů publikovali autoři, kteří žili či pracovali ve střední provincii.

Editor v číslech uvedl jména a původ autorů, kteří nabídli své texty k otištění v časopisu, a pokud svolil k jejich zveřejnění, pečlivě uváděl jméno autora a místo, kde působili. Z dostupných údajů vyplývá, že nabídka převyšovala poptávku. Je značně pravděpodobné, že některým dodaným textům dal Williams prostor později, ale nelze to z obsahu časopisu s jistotou odvodit. Z celkového počtu nabitých textů se to týká maximálně osmi případů, velmi pravděpodobné je to u třech z nich. Jedná se o texty, které vyšly od autora stejného jména, které editor uvedl v předcházejícím čísle v rubrice s přehledem nabídnutých, ale neotištěných textů.

Editor se rozhodl motivovat zájem o přispívání do časopisu soutěží o nejlepší esej měsíce, jenž byl honorován částkou pěti šilinků. V jednom případě odesílatel opomněl uvést své jméno, takže částka zůstala neproplacena. Do tabulky 2 jsem proto tento text logicky nezapočítal. Vítězové uvedli, že působí jako: učitel, studenti, kuchař, seřizovač strojů v tiskárně a úředníci, z toho jednou se jednalo o úředníka v gesci samotného vládního antropologa. Původ výherců se omezuje na dvě provincie, konkrétně se jedná o Střední provincii a Východní provincii (lokality jsou v tabulce vyznačeny kurzivou). Jeden příspěvatel z Kairuku získal cenu dvakrát, tři vítězové pocházeli z vesnic Elevala a Hanuabada etnické skupiny Motu, jejich příslušníci sehráli významnou úlohu při kolonizaci Nové Guineje. Evropané a Australané je totiž využívali jako pracovní sílu a rovněž je zapojili do koloniálního aparátu jako členy policejního sboru. Expatri si je rovněž najímali jako služebníky ve svých domácnostech.

PŘEHLED PROVINCIÍ A MÍST, ODKUD POCHÁZELY NATIVNÍ TEXTY OTIŠTĚNÉ V ČASOPISE

provincie	lokality	počet otištěných textů
Střední	Hanuabada	5
	Hula	4
	Kairuku	3
	Rigo	2
	Sarua	2
	Elevala	1
	Geabada	1
	Hohodae	1
	Mekeo	1
	Motumotu	1
Poreporena	1	
Delta	Kikori	1
Východ	Fife Bay	3
	Maitu	3
	Wedau	3
Západ	Arihava	1
	Iokea	1
Severovýchod	Wanigela	1
Sever	Ioma	1
Jihovýchod	Bwagaioia	1
Celkový součet		37

Členové domorodého policejního sboru (Zdroj: Young & Clark 2001: 228).

V každém čísle dostaly prostor etnografické fotografie, jejichž zaměření do značné míry koresponduje s hlavním tématem čísla. Celkem v prvním ročníku vyšlo rovných sto fotografií. Fotografický doprovod pochází celkem ze tří zdrojů. V souhrnu šestnáct fotografií přejal editor z vybraných deníků (Papuan Courier a jiné). Dále otiskl dvacet fotografií z dílny Archie Gibsona, který se svou chotí provozoval v Port Moresby fotografické studio. Během svého působení na Nové Guineji pořídil rozsáhlou kolekci fotografií, které vycházely nejen v analyzovaném periodiku, ale především se využívaly při tvorbě pohlednic. Všechny fotografie, jež Williams zařadil do prvního ročníku, pořídil Gibson v Port Moresby nebo v přilehlých vesnicích.

Především pak Williams zařazoval do časopisu vlastní fotografie, které exponoval jak během terénních výzkumů, jež od začátku dvacátých let průběžně realizoval v teritoriu Papua, tak v průběhu inspekčních cest po kolonii. Dohromady použil 64 vlastních fotografií, jejichž prostřednictvím prezentoval rozmanitost novoguinejských komunit a související materiální kultury a působení koloniálního aparátu ve prospěch nativního obyvatelstva. Například v č. 5, jehož hlavním tématem určil lékařskou péči, zařadil fotografii, na níž zachytil Dago Morea dávajícího injekci jednomu domorodci ve vesnici Wanori.

Young a Clarková uvádějí (2001: 36), že Williamsovy pobyty lze třídit podle jejich předmětu a účelu. Intenzivně navštěvoval lokality Eleme, Keraki (Morehead river), Namau a Orokaiva. Opakovaně se vracel do míst Koiari, Mekeo a k Motu. Pro plnění služebních povinností se vypravoval do Abau, Binandere, Keve-ri, Suau a Vailala. Jednorázově se vypravil do Boianai, ►

Editor časopisu zdůraznil, že kouzelníci a čarodějové jsou neškodní blázni.

na řeku Fly, na ostrov Normanby či na Trobriandovy ostrovy a rovněž do Mount Hagen. Průzkumný charakter mají jeho delší cesty k jezeru Kutubu či k etnické skupině Wola. Přirozeně se povaha a četnost cest odrazila v množství fotografií z jednotlivých míst, které do časopisu zařadil. Nepřekvapí tudíž, že nejvíce Williamsových fotografií v prvním ročníku je z Port Moresby a jeho okolí (celkem 12), z Morehead river (9) či z Purari (5) a Suau (5).

„TĚCHTO DOBRÝCH ZVYKŮ BYSTE SE MĚLI DRŽET“

Williamsovy názory na řízený kulturní kontakt postupně uzrávaly od první poloviny dvacátých let, kdy začal působit v teritoriu Papua ve funkci asistenta vládního antropologa. Jak jsem podrobně vyložil, průchod svým názorům dal hlavně v textech Prolínání kultury a Krédo vládního antropologa. Avšak již první ročník časopisu Papuánský vesničan anticipuje myšlenky vyjádřené v uvedených dvou esejích. Dohládají to hlavní témata každého čísla, jež psal právě Williams jako editor časopisu. Lze je rozdělit do třech skupin (viz tabulka č. 3), jež odpovídají třem úkolům správy: zachování, očištění a rozšíření.

V prvním ročníku se Williams zaměřil na následující témata:

- 1) Papuánské noviny: Představení periodika a jeho poslání. Editor zdůraznil, že si Novoguinejci musí osvojit anglický jazyk, protože množství jazyků, jimiž se hovoří na Nové Guineji, si nemohou Evropané a Australané osvojit.
- 2) Vesniční radní: Výklad významu vesnické samosprávy a principu parlamentní demokracie. Editor zdůraznil, že na rozdíl od parlamentu nemůže vesnická rada přijímat zákony, ale slouží jako prostředník mezi rezidentním soudcem a obyvateli vesnic.
- 3) Papuánské zahrady: Propagace nových plodin a pracovních nástrojů. Editor vyzdvihl význam kukuřice, která podle jeho mínění vylepší novoguinejské pěstitelství a zpestří jídelníček. Zdůraznil užitečnost hrábí, lopaty, krumpáče a vidlí, které ve srovnání s kamennými sekerami a teslicemi zvyšují efektivitu práce.
- 4) Daně: Vysvětlení principu platby daně a jejího účelu. Zdůrazňuje se účelné užití získaných finančních prostředků pro potřeby všech domorodců a rozvoj teritoria.⁹
- 5) Lékařská služba: Popis činnosti lékaře a soustavy lékařské služby v teritoriu. Důraz se klade na odbornou kompetenci lékařů, která získávají díky náročnému studiu. Editor zdůraznil, že lékařů se domorodci nemají obávat, protože napravují zlomeniny, ošetřují otevřené rány a podávají léky na nejrůznější nemoci. Vyzdvihl zvláště účinnost injekcí.
- 6) Papuánské domy: Srovnání evropských domů s novoguinejskými. Editor konstatuje, že ty druhé jsou podstatně méně trvanlivé, protože jsou z materiálu, který v tropickém klimatu rychle podléhá zkáze. Některé udržované domorodé domy vypadají moc hezky, jestliže je domorodci nehyzdí evropskými materiály, které se do vesnic nehodí.
- 7) Návštěva Generálního guvernéra: Popis průběhu návštěvy generálního guvernéra Johna Lawrence Bairda (baron Stonehaven). Líčí se zde, jak domorodci předváděli generálnímu guvernérovi styl života před příchodem bělochů (rozdělávání ohně, tance, výzdoba vesnice apod.). V úvodu editor zdůraznil podporu Papuánců Austrálii, kterou reprezentuje generální guvernér, jenž zastupuje krále Jiřího V.

- 8) Soutěž o nejlepší vesnici: Editor sdělil výsledek každoroční soutěže o nejhezčí vesnici, vyhlášená vesnice byla odměněna částkou pěti liber během slavnostním aktu v Port Moresby. Murray při něm zdůraznil nezbytnost zbavit se všech špatných papuánských zvyků. Editor v článku zdůrazňuje, že domorodci musí udržovat své vesnice čisté, budovat latríny a pohřbívat své mrtvé mimo vesnice.
- 9) Tanec: Srovnání bělochů a Papuánců. Editor uvedl, že mnoho věcí běloši umí lépe než Papuánci: číst, psát, počítat, stavět domy, šít boty či létat v letadlech. Uznal, že mnoho věcí umí Papuánci dobře, například řídit čluny či zdobit keramiku. V jedné věci vynikají, v tanci, což ocenil při své návštěvě i generální guvernér.
- 10) Oblékání: Zdůvodnění evropského zvyku chodit oblečení. Editor napsal, že je to z důvodu ochrany před chladem a ostrým sluncem. Papuánci nemusí nosit oblečení, protože v jejich zemi je teplo a před slunečními paprsky je chrání hnědá barva kůže. Pokud se však pohybují mezi Evropany, měli by se Papuánci odít, aby svou nahotou nešokovali a nepohoršovali.
- 11) Magie: Vysvětlení škodlivosti magie. Editor zdůraznil, že kouzelníci a čarodějové jsou neškodní blázni. Podtrhl, že Evropané se dříve obávali magie stejně, jako se jí dosud bojí Papuánci. Je podle něj jen otázka času, než i Papuáncům dojde, že kouzelníci a čarodějové jsou podvodníci a přestanou se jich obávat.

HLAVNÍ TÉMATA PRVNÍHO ROČNÍKU

číslo	název textu	administrativní úkol
1	Papuánské noviny	rozšíření
2	Vesniční radní	rozšíření
3	Papuánské zahrady	rozšíření
4	Daně	rozšíření
5	Lékařská služba	rozšíření
6	Papuánské domy	zachování
7	Návštěva Generálního guvernéra	rozšíření
8	Soutěž o nejlepší vesnici	očištění
9	Tanec	zachování
10	Oblékání	rozšíření
11	Magie	očištění

Pro řízenou kulturní změnu a vzdělávání domorodců, jak je předložil v esejí Prolínání kultur, uvedl hned trojí ospravedlnění v pojmech altruismu, spravedlnosti a účelnosti. Zprv vzdělávání a řízenou kulturní změnu pokládal za „akt milosti“, který umožní vzájemné porozumění a pochopení kolonizátorů a domorodců. Zadruhé je „na nás“ (rozumějte kolonizátorů) pomocí domorodcům vyrovnat se situací, do které jsme je přivedli. Zatřetí je účelné vybudovat domorodce takovými kompetencemi a znalostmi, jež jim umožní spolupráci s Evropany a podpoří jejich vzájemné porozumění (Williams 1951: 3).

Williams si zjevně stanovil za cíl dosáhnout optimální míry změny domorodých kultur, odmítal jak konzervativní přístup, jenž požadoval zachovat intaktnost domorodých kultur, tak snahy o úplnou westernizaci (Williams 1951: 4). Řešení spatřoval v ideji promyšleného prolnutí kultur, jež v ideálním případě znamenalo „zachovat to nejlepší ze staré kultury“ a odstranit to, co buď v domorodých kulturách způsobuje zlo, nebo co

není v souladu s ideálem, jehož si správa předsevzala dosáhnout. Odstraněné kulturní prvky se mají nahradit novými, domorodá kultura jako celek se má obohatit a rozšířit o vhodné evropské kulturní prvky, ale tak, aby i přes výpůjčky z evropské civilizace zůstalo zachováno dost „starého materiálu“, jenž by zřetelně činil kulturu domorodou a ne evropskou (Williams 1951: 6). To pro Williamse představuje hlavní úkol administrace, totiž zachování domorodých kultur.

Z tohoto hlediska hlavní témata prvního ročníku Papuánské vesničana odpovídají o šest let později formulovaným teoretickým názorům. Dikce a obsah textů ukazuje, že jen málo původních kulturních prvků považoval Williams za vhodné k zachování. Převážná většina textů zdůrazňuje příznivý vliv Evropanů na nativní obyvatelstvo v teritoriu Papua. Za zachování podle editora časopisu stojí snad pouze domorodé tance a domy, pokud je jejich stavitelé nebudou hyzdit nepůvodními materiály.

ZÁVĚR: VLÁDNÍ DR. JEKYLL A PAN HYDE

Williams za první a hlavní úkol vládního antropologa považoval přispívat k uskutečňování dobré správy v teritoriu. Zdůraznil tendenci vládního antropologa řešit sveržené úkoly se zřetelem k potřebám a hodnotám zastávaných Evropany. Podle něj se takový antropolog nevyhnutelně projevuje jako dr. Jekyll a pan Hyde; je jak „objektivním pozorovatelem“, tak volí kritický a reformátorský přístup. Williams se nezabýval otázkou, zda je více Jekyllem, nebo Hydrem, za podstatné pokládal, aby obě osobnosti zůstaly oddělené (Williams 1977: 407). Jeho práce ukazují, že toho se mu dařilo dobře držet.

Zůstává jím samotným nezodpovězená první otázka, zda on sám byl více dr. Jekyllem, nebo panem Hydrem. Z textů a názorů formulovaných Williamsem v průběhu jeho profesní dráhy plyne, že v něm podobně jako v onom příběhu postupně získával navrch pan Hyde, a bychom použili Williamsovo vlastní přirovnání.

Williams spojil život s teritoriem Papua, stal se očitým svědkem akulturačních procesů, jež se stále rostoucí intenzitou způsobovaly asimilaci nativního oby-

vatelstva. Ve své poslední etnografii věnované skupině Keveri, jež tiskem vyšla posmrtně, nalaďil reflexivní vlnu, když se smutkem poznamenal, jak neblaze Evropané ovlivnili vzhled vesnic a jejich obyvatel, kteří nosí špinavá kalika či směšná trička a tílka. Poznamenal, že estetické úvahy se při správě či evangelizaci neberou v úvahu, protože nic neznamenají, ničemu totiž nemohou pomoci při naplnění stanovených civilizačních a správních cílů (Williams 1944: 91). Nostalgii po zaslé kráse nativních kultur umocnila nádherná přírodní scenerie, která jej při pobytu v Keveri obklopovala, jež o to více zvýraznila ubohý vzhled vesnic a jejich obyvatel.

Svou sklíčenost podtrhl přiznáním, že se nikdy za osmnáctileté provádění terénních výzkumů necítil tak zmučený jako během šesti týdnů v Keveri. Spatřil odvrácenou tvář vzdělávání domorodců, jejichž kulturu vymýtili misionáři, kteří místní obyvatelstvo přivedli do stavu, kdy se jejich jedinou útěchou a potěšením stala modlitba. „Nejzajímavější věcí na pobytu v Kevari bylo, že postrádal cokoli zajímavého,“ shrnul Williams (1944: 89).

Antropolog dospěl k závěru, že si neumí představit žádné etické důvody, jež by ospravedlnily destrukci způsobu života, jež si domorodci zvolili. Nenacházel oporu ani v dobových teoriích vzdělávání domorodců (Williams 1944: 141), jemuž zasvětil podstatnou část profesní dráhy. Zdá se, že si Williams připouštěl, že v něm nakonec převládá spíše pan Hyde než dr. Jekyll, podobně jako jemu ani Williamsovi již nezbyval čas čelit svému alter egu, od antropologie jej odvedly vojenské povinnosti, při nichž tragicky zahynul.

Plně si uvědomoval, že zde čeká ještě jedna příležitost, nedávno objevené horské populace obývající vnitrozemí ostrova, jež zůstávaly v izolaci od evropského vlivu. Zprávu o výzkumu u horalů zakončil „v předvečer návratu do civilizace, jež se chystá do všeobecné války“ (Williams 1939: 36, 37). Přiznal se k pocitům závislosti domorodcům a vyjádřil přesvědčení, že si budou ještě dlouho užívat svého prostého života vzdálení evropanství. Mýlil se. •

Účes zvaný aya z oblasti Kevari, jehož nošení misionáři vymýtili. (Zdroj: Young & Clark 2001: 154).

LITERATURA:

• ALLIED GEOGRAPHICAL SECTION (1943). You and the Native. S. L.: Allied Geographical Section.
 • ASAD, T. (Ed.). (1973). Anthropology & the Colonial Encounter. New York: Prometheus Books.
 • BARTH, F. (2004). Britain and the Commonwealth. In BARTH, F. (Ed.). One Discipline, Four Ways. 1-57. Cambridge: Cambridge University Press.
 • BATESON, G. (1936). Naven. Cambridge: Cambridge University Press.
 • ELKIN, A. (1943). E. E. Williams - Government Anthropologist, Papua (1922-43). Oceania, 14 (2). 91-103.
 • ELKIN, A. (1938). Anthropological Research in Australia and the Western Pacific, 1927-1937. Oceania, 8 (3). 306-327.
 • FABIAN, J. (1983). Time and the Other. New York: Columbia University Press.
 • FORTUNE, R. (1935). Manus Religion. Lincoln: University of Nebraska Press.
 • GELLNER, E. (1995). Anthropology & Politics. Oxford: Blackwell.
 • GRAY, G. (2007). A Cautious Silence. Canberra: Aboriginal Studies Press.
 • HAYS, T. (1992). A historical background to anthropology in the Papua New Guinea Highlands. In Terence, H. (Ed.). Ethnographic Presents. 1-36. Berkeley: University of California Press.
 • HIDES, J. (1936). Papuan Wonderland. London: Blackie & Son.
 • HODGEN, (1931). The Doctrine of Survivals: The History of an Idea. American Anthropologist, 33 (3). 307-324.
 • INGLIS, A. (1975). The White Women's Protection Ordinance. London: Sussex University Press.
 • MALINOWSKI, B. (1929). Practical Anthropology. Africa: Journal of the International African Institute, 2 (1). 22-38.
 • MALINOWSKI, B. (1944). A Scientific Theory of Culture, and Other Essays. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.
 • MURRAY, J. H. (1912). Papua, or British New Guinea. London: T. Fisher Unwin.
 • MURRAY, J. H. (1923). Memorandum from the Lieutenant-

Governor to the Government Anthropologist. In Williams, F. E. Vailala Madness. Anthropology Report No. 4 (nepaginováno). Port Moresby: Edward George Baker.
 • MURRAY, J. P. (1924). Introduction. In Williams, F. E. The natives of the Purari Delta (I-II). Port Moresby: Government Printer.
 • NATIONAL ARCHIVES OF AUSTRALIA. (1922). FE Williams - Assistant Anthropologist, Papua 1922. Ref. A1, 1922/6792. Canberra: National Archives of Australia.
 • NELSON, H. (1968). The Papuan Villager: A national newspaper. The Journal of the Papua & New Guinea Society, 2 (1). 79-85.
 • NELSON, H. (1982). Taim Bilong Masta: The Australian Involvement with Papua New Guinea. Sydney: Australian Broadcasting Commission.
 • RIVERS, W. (1922). Essays on the Depopulation of Melanesia. London: Cambridge University Press.
 • SCHIEFFELIN, E., & CRITTENDEN, R. (Eds.). (1991). Like People You See in a Dream. Stanford: Stanford University Press.
 • SCHWIMMER, E. (1977). Introduction: F. E. Williams as Ancestor and Rain-Maker. In SCHWIMMER, E. (Ed.). The Vailala Madness' and Other Essays. 11-47. Honolulu: The University Press of Hawaii.
 • SINCLAIR, J. (1988). Last Frontiers. Queensland: Pacific Press.
 • SOUKUP, M. (2013). Antropologie a Melanézie. Praha: Karolinum.
 • SOUKUP, M. (2013b). „Cosi příchází“: První kontakty obyvatel Nové Guineje s kolonizátory. Culturologia, 2 (2). 49-57.
 • STOCKING, G. (1982). Gatekeeper to the field: E.W.P. Chinnery and ethnography of the New Guinea Mandate. History of Anthropology Newsletter, 9 (2). 3-12.
 • STOCKING, G. (1995). After Tylor. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
 • STOCKING, G. (Ed.). (1991). Colonial Situations. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.
 • TYLOR, E. B. (1871). Primitive Culture. Vol. I. London: John Murray.
 • WALLACE, A. F. C. (1961). Culture and Personality. New York: Random House.

• WALLACE, A. F. C. (2009). Epilogue: On the Organization of Diversity. Ethos, 37 (2). 251-255.
 • WEDGWOOD, C. (1930a). Some Aspects of Warfare in Melanesia. Oceania, 1 (1). 5-33.
 • WEDGWOOD, C. (1930b). The Nature and Functions of Secret Societies. Oceania, 1 (2). 129-145.
 • WILLIAMS, F. E. (1923). Vailala Madness. Anthropology Report No. 4. Port Moresby: Edward George Baker.
 • WILLIAMS, F. E. (1928). The blending of native and European cultures. ANZAAS, Report of 19th Meeting, 19. 371-376.
 • WILLIAMS, F. E. (1933). Depopulation of the Suau District. Anthropology Report No. 13.
 • WILLIAMS, F. E. (1936). Papuans of Trans-Fly. Oxford: Clarendon Press. Port Moresby: Edward George Baker.
 • WILLIAMS, F. E. (1939). The Grasslanders: Central Highlands. Ref. A7034, 10. Canberra: National Archives of Australia.
 • WILLIAMS, F. E. (1941). Natives of Lake Kutubu. Sydney: Australian Research Council.
 • WILLIAMS, F. E. (1944). Mission Influence Amongst the Keveri of South-East Papua. Oceania, 15 (2). 89-141.
 • WILLIAMS, F. E. (1951). The Blending of Cultures. Official Research Publication no. 1. Port Moresby: Walter Alfred Bock.
 • WILLIAMS, F. E. (1977a). F. E. Williams' Account of his Study in Europe. In WILLIAMS, F. E., & SCHWIMMER, E. (Ed.). The Vailala Madness' and Other Essays. Honolulu: The University Press of Hawaii. 419-421.
 • WILLIAMS, F. E. (1977b). Creed of a Government Anthropologist. In WILLIAMS, F. E., & SCHWIMMER, E. (Ed.). The Vailala Madness' and Other Essays (396-418). Honolulu: The University Press of Hawaii.
 • WOLF, E. (1990). Europe and the People Without History. Berkeley: University of California Press.
 • YOUNG, M., & CLARK, Y. (2001). Anthropologist in Papua: The Photography of F. E. Williams, 1922-39. New York: C. Hurst & Co.